

Návod k práci v hodinách po absolvování prohlídky

Milí učitelé,

v tomto dokumentu najdete tipy, jak zopakovat informace z komentované prohlídky z cyklu Když místa vyprávějí, upevnit je a využít je jako základní osnovu k dalšímu rozvíjení témat.

Když místa vyprávějí je cyklus 5 prohlídkových okruhů, komentovaných prohlídek, které reflektují historii, politiku, umění a lifestyle 20. a 21. století. Doplnují a rozšiřují učivo 2. stupně ZŠ a SŠ a kreativním způsobem nabízejí autentické poznávání v kulisách Brna.

Navrhované aktivity

1. Práce s mapou

- Součástí tohoto dokumentu je mapa. Vytiskněte ji do formátu A3, pověste ve třídě. Vraťte se po stopách míst, kde jste se zastavovali. K jednotlivým zastávkám připevněte symbol daného tématu (najdete v příloze). Vizualizace napomůže k lepšímu zapamatování daných témat, ke kterým se poté můžete v hodinách vracet.

2. Klíčová slova

- Na konci tohoto dokumentu najdete vybraná klíčová slova, která se vztahují k jednotlivým tématům. Je možné je nakopírovat a nechat děti ve skupinách hádat, ke kterému zastavení se vztahují a proč.

3. Práce s obrázky

- V příloze naleznete obrázky - symboly, které ilustrují dané téma v brožurě. Je možné tyto obrázky vytisknout, doptat se na asociace, s jejich pomocí vyvolat brainstorming či diskuzi. Případně lze také tyto obrázky použít v souvislosti s klíčovými slovy, viz výše.

4. Eseje

- Velké množství témat, která se v okruzích objevují, jsou širokospektrální, často náročná, vzbuzující polemiky. Vybízejí často k zamyšlení. Vyberte si některé z témat a rozpracujte je s dětmi v esejích či jiných slohových útvarech.

5. Zamyšlení a (moderovaná) diskuze - viz č. 4

6. Opakování s brožurou

- Každé z dětí dostane brožuru, která slouží jako pomůcka při výkladu lektora. Lektor z části "otázky a úkoly" vybírá dle časových možností i charakteru skupiny pouze některé z těchto otázek. Možností je zbývající úkoly a otázky

dopracovat ve škole, nebo se k nim vrátit a připomenout si, co se děti během prohlídek dozvěděly. Níže najdete řešení úkolů a správné odpovědi.

7. Rozpracování příběhu

- V díle I-IV jsou na konci brožury uvedeny krátké životopisy osobností, které ovlivnila doba a které naopak ovlivnily ji. Je možné nechat děti, aby si jednu z osobností vybraly a dopátraly další informace k jejímu příběhu, a ty následně prezentovaly v hodině.

Odpovědi k otázkám a řešení úkolů a tipy k další práci v hodinách

1.Konec moravského Manchesteru

Bochnerův palác, ul. Přízova

symbol: cívka

klíčová slova: továrna, průmysl, textil, Moravský Manchester

Otázky a úkoly:

1. Znáte jména rodin Löw-Beer, Stiasni a Tugendhat a víte, jaká další místa v Brně se s nimi také pojí?
 - *židovští podnikatelé a průmyslníci, kteří významně přispěli k ekonomickému a kulturnímu rozvoji Brna*
 - *Löw-Beer: vila na Drobného; mimo Brno např. Svitávka*
 - *Stiasni: vila na Hroznové, samozřejmě komplex továren, ze kterých byla později Vlněna*
 - *Tugendhat: vila na Černopolní (památka UNESCO)*
2. Podívejte se na mapy.cz, lokalizujte se. Jsou v okolí další ulice, které souvisejí s někdejším textilním průmyslem? Tkalcovská, Přadlácká, Barvířská, Soukenická, ...
3. Jakému průmyslu se v Brně ještě dařilo? Slyšeli jste o Zbrojovce? Továrna sama už zanikla, její název můžete ale v Brně často slyšet i v jiné souvislosti. Víte v jaké?

Např. slévárenský průmysl (např. UXA na Plotní).
Zbrojovka: zbrojní průmysl (po několik let také výrobce automobilů; v druhé polovině 40. let traktory - Zetor). Dnes známá v kontextu FC Zbrojovka Brno.
4. Znáte v Brně nebo i jinde nějakou bývalou továrnu, která v současnosti slouží k něčemu úplně jinému? Vaňkovka
5. Co se dá dělat s budovou opuštěné továrny, v níž se už nic nevyrábí? Navrhněte, případně nakreslete.

Toto je tip na úkol, vhodný spíše do hodin (větší časová náročnost). Úkol podporuje kreativitu a umožní rozproudít diskusi nad tématem veřejného prostoru a využití chátrajících či nevyužitých budov.

2. Počínající napětí

Velká synagoga, roh Spálené a Přízovy

symbol: hořící Davidova hvězda

klíčová slova: synagoga, templ, novorománský styl, nacismus, pogrom

Otázky a úkoly

1. Co je to vlastně synagoga a jaký význam má pro židovskou komunitu?

Židovský chrám, modlitebna. Slouží kromě pravidelných sobotních bohoslužeb a oslav svátků i jako místo společenských setkání nebo náboženského studia.

2. Co je to Křišťálová noc? Proč se Židům tento pojem nelíbí? Jaký vhodnější pojem je možné použít?

Rozsáhlý protizidovský pogrom (9. - 10. listopadu 1938), který předznamenal holocaust. Pojem nacistické rétoriky Křišťálová noc vyvolává pozitivní, až poetické představy - snaha zastřít brutální a tragickou podstatu události. Vhodnější termín je Listopadový pogrom nebo Velký říšský pogrom.

3. Aktivita: Spojovačka.

ČECH NĚMEC ŽID KŘESŤAN
BEZVĚREC MUŽ ŽENA NACISTA
TURISTA UMĚLEC SPORTOVEC
ČLOVĚK NEMAJETNÝ BOHÁČ

Aktivitou spojovačky vedeme děti k přemýšlení nad tím, že neexistovaly černobílé prototypy obyvatel Československa - jednalo se o široké spektrum osob a osobností, které vedle sebe existovaly, pracovali společně, sdružovali se.

Další aktivita (společné tvoření atd.): Zkuste nakreslit, jak by synagoga vypadala, kdyby byla postavena dnes, podle dobové módy, aby zapadla do tváře současného Brna (nebo vašeho města, obce).

Aktivita vhodná do hodiny (větší časová náročnost). Je vhodná pro skupinovou práci jako projekt, například výchovy k občanství atp. Navádíme děti k diskusi nad tím, kde je možné a dobré stavět stavbu podobného typu, rešeršim, jak je možné toto provést.

3. Otto

Synagoga Agudas achim, Skořepka

symbol: funkcionalistická synagoga Agudas achim

klíčová slova: synagoga, funkcionalismus, moderní architektura, víra, komunita, svátky, tradice

Otázky a úkoly

1. Podle čeho je možné zvenčí poznat, že se jedná o synagogu? Co se v ní odehrává?

Na budovách synagog často bývají vyobrazeny desky s Desaterem, to ovšem není případ synagogy na Skořepce. Zvenčí se její účel podle ničeho poznat nedá. Tento jednoduchý a strohý vzhled ji však zřejmě zachránil před osudem, který potkal např. Velkou synagogu.

Slouží sobotním bohoslužbám, oslavám svátků, obřadům brit mila, bar micva, svatbám a dalším náboženským a společenským událostem. Někdy třeba i koncertům pro veřejnost.

2. Funkcionalismus, purismus, konstruktivismus - znáte pojmy z moderní architektury?

funkcionalismus = architektonický styl, který byl využíván především ve 20 letech 20. století. Architekti se snažili navrhovat budovy, které by byly především funkční a svému majiteli především sloužily.

purismus = v tomto případě styl moderní architektury, který je "čistý" - takže bez ozdob

konstruktivismus = směr, který zdůrazňoval techniku stavby, technickou dokonalost a krásu hmoty, projevil se především v Rusku; architektura a výtvarné umění

3. Jaké slavné stavby z meziválečného období bychom v Brně mohli najít?

Vila Tugendhat, hotel Avion, palác Morava, Výstaviště, budova Českého rozhlasu, mnohé slavné vily v Masarykově čtvrti a Pisárkách.

4. Jaké exotické zvíře choval doma architekt Otto Eisler? *Aligátora.*
5. Kde je pohřben? *Na židovském hřbitově v Brně.*
6. Kterou jeho brněnskou realizaci stoprocentně všichni znáte? *Brněnskou ZOO.*

Další aktivita (společné tvoření atd.)

Děti vyhledají na internetu slovo "synagoga" v hebrejštině a zkusí jej přepsat.

4. Nezbylo skoro nic

Nová synagoga, Ponávka

symbol: Aesculapova hůl, symbol mediků

klíčová slova: liberální synagoga, bombardování, nálet, obchod, sklad

Otázky a úkoly

1. Slyšeli jste o diskriminačních protizidovských opatřeních, která byla uplatňována na území Protektorátu Čechy a Morava? Vypište.

Jejich celkový počet dosáhl několika set, postupně byla přidávána stále další. Některá z nich se zdají absurdní, jako např. zákaz kupovat české noviny nebo zákaz jezdit v tramvaji v prvním voze. Jiná však byla už mnohem závažnější (vyloučení židovských dětí ze škol) a některá přímo ohrožovala lidskou důstojnost a existenci (zákaz výkonu povolání, zabavování majetku).

2. Proč nebyla synagoga po válce opětovně zprovozněna?

Synagoga byla znárodněna, majitelem se stalo Ministerstvo zdravotnictví. Do Brna se vrátilo jen velmi málo Židů - přeživších nebo z emigrace - takže také jejich hlas nebyl tolik slyšet. Zdevastovaná synagoga byla využívána i jako sklad, pokusy o její obnovu vyšuměly; nakonec byla stržena.

3. Jak by se dala důstojně využít budova nefunkční synagogy? Napiš tipy.

I tento úkol je možné využít v následujících hodinách jako projekt ke skupinové práci.

5. Transporty

ZŠ Merhautova

symbol: kufr

klíčová slova: shromaždiště, transporty, tramvaj, tělocvična, Norimberské zákony, 27. leden, 50 kg

Otázky a úkoly

1. Kdo dostával povolání do transportu a co to pro ně znamenalo?

Ti, kteří měli podle Norimberských rasových zákonů tři nebo čtyři prarodiče židovského původu, se museli v uvedeném termínu dostavit na tzv. shromaždiště s povoleným padesátikilovým zavazadlem. Odtud byli posléze posláni do transportu.

2. Co se stalo 27. ledna, resp. proč je zrovna tento den Mezinárodním dnem památky obětí holocaustu?

27. ledna 1945 byl Rudou armádou osvobozen vyhlazovací tábor Auschwitz-Birkenau.

3. Proč se v Brně říká tramvajím šalina?

Vzniklo to zkomolením německého označení Elektrische Linie.

4. Co byste si s sebou vzali vy?

Seznam věcí povolených a doporučených do transportu je k vidění na <https://collections.jewishmuseum.cz/> Píše se v něm, že jsou to potřeby doporučené pro několikadenní pobyt.

Další aktivita: V tělocvičně ZŠ Merhautova se každoročně 27. ledna (Mezinárodní den připomínání památky obětí holocaustu) odehrává pietní akce připomínající osud nejenom těch, kteří tímto shromaždištěm prošli. Zeptejte se dětí, zda tento den znají a zeptejte se jich, zda v jejich městě/obci se k tomuto dni koná nějaká akce.

6. Romský holocaust. Nezapomeňme

Památník obětem holocaustu, nám. 28. října

symbol: červené kolo

klíčová slova: holocaust, šoa, diskriminace, perzekuce, rasismus

Otázky a úkoly

1. Co znamená slovo šoa?

Hebrejský výraz pro holocaust. שואה = zlo, nespravedlnost.

2. Víte něco o romském holocaustu?

Na území Protektorátu se uskutečnila genocida Romů a Sintů v cikánských táborech v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu. V letech 1942 - 43 zde bylo uvězněno zhruba 2 700 mužů, žen a dětí, z nichž téměř 540 kvůli katastrofálním životním podmínkám zemřelo. Dalších 4 500 bylo odvezeno do "cikánského tábora" ve vyhlazovacím koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau, kde většina z nich zahynula.

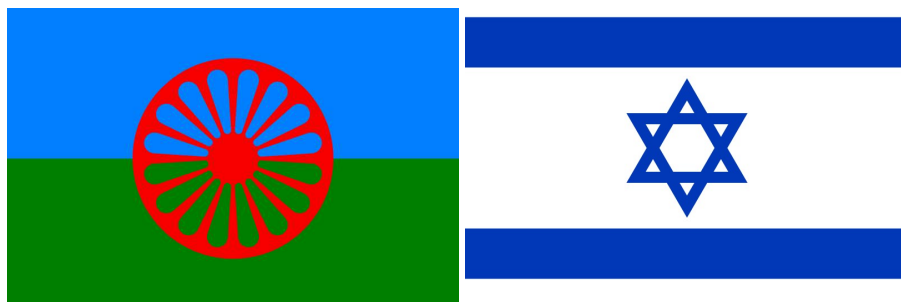
3. Jak můžeme my přispět k tomu, aby se něco takového už nikdy neopakovalo?

Nebýt lhostejní, přemýšlet, chodit k volbám, nezapomínat na historii.

4. Co jsou to Kameny zmizelých/Stolpersteiny?

Dlažební kostky s mosazným povrchem (dosl. kameny, o které je nutné klopýtanou), které bývají zasazeny do chodníku před místem posledního bydliště někoho, kdo byl nucen svůj domov opustit a na konci cesty ho čekala smrt. Jedná se o Židy, ale i Romy, příslušníky politické opozice nebo LGBTQ komunity, odbojáře, oběti komunistických pracovních táborů atd.

5. Nakreslete romskou a izraelskou vlajku.

Další aktivita: Navrhněte vlastní památník. Co by na něm mělo být?

Úkol, rozvíjející kreativitu a přemýšlení nad historií, významem symbolů a veřejným prostorem. Jedná se o úkol vhodný ke skupinové práci, projektového typu, umožňující následnou prezentaci a diskuzi.

7. Domácí a zahraniční odboj

Tř. Kpt. Jaroše

symbol: portrét kapitána Jaroše

klíčová slova: odboj, legionář, rabinát

Otázky a úkoly

1. Jedna z nejhezčích ulic v centru Brna se původně jmenovala podle výrazného prvku, který dodnes definuje její vzhled. Zkuste název vymyslet.

1867 - 93 Alleegasse, 1919 -40 třída Legionářů (Legionärenstrasse), 1940 - 45 Alleestrasse (V Aleji), 1946 třída Legionářů, 1950 třída Kpt. Jaroše

2. V meziválečném období se ulice jmenovala Třída legionářů. Kdo byli legionáři a proč byli pro naši republiku významní?

Příslušníci jednotek dobrovolnického zahraničního vojenského odboje Čechů a Slováků za první světové války. Významně přispěli ke vzniku samostatné republiky.

3. Co znamená slovo odboj?

Forma boje vedená ozbrojenou či neozbrojenou formou s cílem destabilizovat či svrhnout představitele vládnoucího režimu nebo okupační správy.

4. Slyšeli jste už někdy pojmy rabinát, košer nebo mikve?

Rabinát - sídlo vedení židovské obce

Košer - rituálně vhodný, čistý. Zbožní Židé dodržují mnoho pravidel týkajících se stravování

Mikve - židovská rituální lázeň

8. Němci během 2. SV. a těsně po ní

Moravské náměstí

symbol: Německý dům

klíčová slova: Němci, Židé, národ, národní kultura, odsun

Otázky a úkoly

1. Mluvilo se v předválečném Brně víc česky, nebo německy?

Mluvilo se zde oběma jazyky, německy pravděpodobně víc. Německy mluvila i většina brněnských Židů.

2. Kde bychom našli protipól Německého domu, český Besední dům?

Dodnes stojí na rohu Husovy a Solniční ulice. V roce 2023 si připomeneme 150 let od jeho otevření. Pro skupiny, nepocházející z Brna – není nutné vědět, kde se Besední dům nachází. Spíše je důležitá informace o touze česky mluvícího obyvatelstva po vlastním „stánku kultury“.

3. Co se s brněnskými Němci stalo po válce?

Po válce byli z Brna vysídleni. Předtím ještě museli exemplárně odklidit trosky vyhořelého a bombardováním poničeného Německého domu.

Tipy, kam dál jít rozvíjet dané téma:

- [Židovský hřbitov v Židenicích](#)
- [knihovna Židovské obce Brno](#)
- [vila Löw-Beer](#)
- [vila Stiasni](#)
- [vila Tugendhat](#)
- [Ústřední hřbitov](#)
- [Štetl fest - festival židovské kultury v Brně](#)

Když místa vyprávějí III/V
BRNO ŽIDOVSKÉ, NĚMECKÉ A ČESKÉ
druhá světová válka

TIC BRNO ←

GO TO BRNO.cz ←

autor: Barbora Dočkalová

grafika: Tereza Plachká Bierská

ilustrace: Barbora Růnová

Projekt byl realizován za finanční spoluúčasti EU prostřednictvím Národního plánu obnovy a MK ČR.

2023

www.ticbrno.cz